

Σκηνές ενταφιασμού και λατρευτικής ζωής στην αρχαία Αίγυπτο

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

● **Του Κωνσταντίνου Κάζου**
Ιστορικού-Ερευνητή

Βεβαίως και η κυβέρνηση των Σελευκιδών συνετέλεσε θετικά στον Εξελληνισμό της Ασίας, χρησιμοποιώντας γι' αυτό σαν πλέον ενδεδειγμένο και σπουδαίο όργανο τον Στρατό, στον οποίο να μεν συμμετείχαν Μακεδόνες, Έλληνες και Εγχώριοι, αλλά οργάνωση και διοίκηση ήταν ολοκληρωτικά Ελληνικές. Οι Μακεδόνες και οι

Έλληνες προήρχοντο είτε από τις Ελληνικές πόλεις της Ασίας, είτε από την ηπειρωτική χώρα και τα νησιά της Αρχαίας Ελλάδος, έτσι ώστε η συμβίωσή τους στο στράτευμα με τους Εγχώριους συνέβαλε σημαντικά στην πραγματοποίηση του ανωτέρω σκοπού.

Στην πνευματική όμως δράση οι Σελευκίδες ανεδείχθησαν πολύ κατώτεροι όχι μόνον από τους

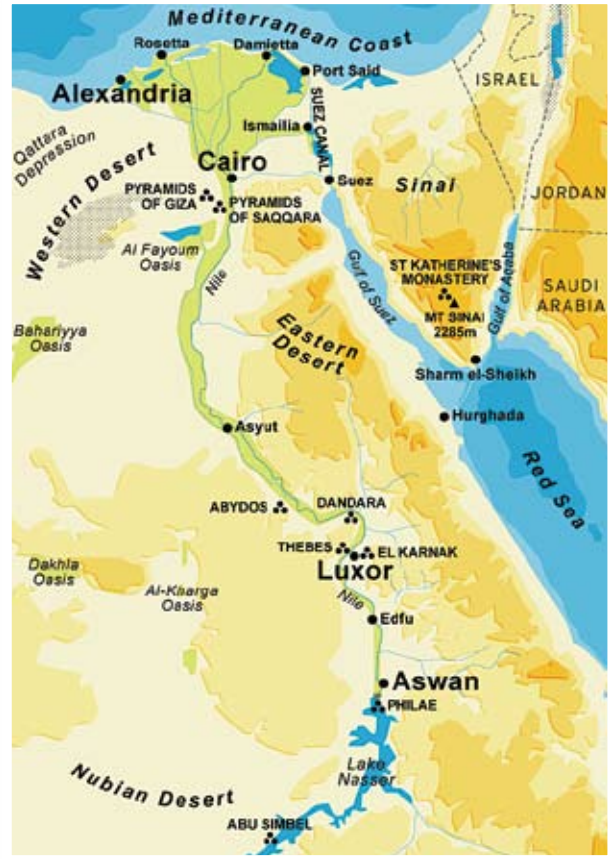
Πτολεμαίους, αλλά και από αυτούς τους βασιλείς της Περγάμου. Το Μουσείον της Αντιόχειας (δηλαδή Ιερόν των Μουσών και Βιβλιοθήκη) ιδρύθηκε με χρήματα του Αντιοχέως Μάρωνος και όχι με βασιλική δαπάνη. Συνολικά μάλλον διαφαίνεται ότι ο Ελληνισμός διαδόθηκε περισσότερο από τις προσπάθειες των επί μέρους πόλεων, παρά από τις ενέργειες της κυβέρνησης των Σελευκιδών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την ίδρυση φιλολογικών σχολών που ήκμασαν στην Κιλικία την Συρία και επέκεινα του Εφράτη ποταμού.

Τελείως διαφορετικός όμως υπήρξε ο τρόπος με τον οποίο έγινε η διάδοση του Ελληνισμού στην Αίγυπτο. Λόγω της εδαφικής ιδιομορφίας του κράτους των Σελευκιδών που αποτελείτο από ποικίλες κοιλάδες και ποταμούς, κατοικείτο δε από πολλές φυλές με διαφορετικές γλώσσες και τρόπους ζωής, αυτό τεμαχίστηκε πολύ εύκολα, ούτως ώστε να διαδοθεί ο Ελληνισμός με τελείως διαφορετικούς τρόπους σε πόλεις αρχαίες ή νεώτερες, και τούτο μέσω κυβερνήσεων από δυνάστες Έλληνες ή βαρβάρους.

Στην Αίγυπτο όμως επειδή αυτή αποτελείτο από μία μεγάλη κοιλάδα που την διαιρούσε η ροή ενός μεγάλου ποταμού και της έδινε ζωή, η διάδοση του Ελληνισμού έγινε ευκολότερη χάρη στην διοικητική δομή της από την κυβέρνηση των Λαγιδών. Έτσι ονομάζονται εκτός από τον Πτολεμαίο τον Α', όλοι οι διάδοχοι του Βασιλείς της Αιγύπτου από το όνομα του πατέρα του που λεγόταν Λάγος η Λαάγος και ήταν Μακεδών από την Εορδαία ή την Ορεσιτίδα. Αν και δεν ήταν ευγενής, είχε παντρευτεί την Αρσινόη ο πατέρας της οποίας Μελέαγρος ανήκε σε κλάδο της βασιλικής οικογένειας.

Ο Πτολεμαίος προτού γίνει βασιλεύς επεγράφετο σαν «Πτολεμαίος Λάγου Μακεδών» όπως και ο αδελφός του Μενέλαος στρατηγός και επώνυμος ιερέας ως «Μενέλαος ο Λαάγου». Η δυναστεία των Λαγιδών υπήρξε η αρίστη των τριών από τους διαδόχους του Μεγάλου Αλεξάνδρου, όπως και η μεγαλύτερη σε διάρκεια, επέδρασε δε περισσότερο από κάθε άλλη στον εξελληνισμό της Αιγύπτου. Στην Αίγυπτο ούτε υπήρχαν πολλές αυτοτελείς πόλεις ούτε δυνάστες, σ' αυτήν ο μονάρχης ήταν το πάν. Η κυβέρνησή

Ορειχάλκινη προτομή του Πτολεμαίου Λάγου

Η αρχαία Αίγυπτος

του οργανωμένη από τους κατώτατους μέχρι τους ανώτατους κλάδους εκάλυπτε και χειραγωγούσε τη χώρα κατά το δοκούν. Σκοπός δε αυτής της κυβέρνησης ήταν η συγχώνευση του Ελληνικού με τον εγχώριο βίο και σ' αυτό βοήθησαν η διοίκηση τα φιλολογικά και θρησκευτικά κέντρα και ιδιαίτερα ο στρατός.

Τα στρατιωτικά αξιώματα στην Αίγυπτο υπερείχαν από όλα τα άλλα, επειδή δε για πολύ χρόνο οι εγχώριοι δεν περιλαμβάνονταν στο στρατό, όπως στους Σελευκίδες, αλλά ο στρατός αποτελείτο μόνον από Μακεδόνες, Έλληνες και εξελληνισμένες φυλές, τα διάφορα του τμήματα διεσπαρμένα σε όλη τη χώρα, χρησίμευαν κυρίως σαν φρουρές για την διατήρηση της τάξεως, ταυτόχρονα δε και σαν αποικίες για τη διάδοση του νέου τρόπου ζωής. Ο ανώτατος αρχηγός όλων των ανά

την χώρα στρατιωτικών τμημάτων ονομαζόταν Επιστράτηγος.

Η εξουσία της κυβέρνησης σε επίπεδο νομού υλοποιείτο από τον τοπικό Στρατηγό, τον Νομάρχη τον εκπρόσωπο του βασιλικού Δικαστή και τον «επι των προσόδων» για την οικονομική διαχείριση. Στην Αλεξάνδρεια όπου έδρευε η κυβέρνηση σαν βασιλεύουσα πόλη, συνεδρίαζε το συμβούλιο της επικρατείας υπό την προεδρία του Βασιλέως. Οι διαταγές προς όλους τους αξιωματούχους του κράτους διαβιβάζονταν από τους βασιλικούς επιστολογράφους, διότι τελικά η θέληση του Βασιλέως δεν περιοριζόταν καθόλου από το πολίτευμα.

Ο Βασιλεύς ευρισκόμενος στην κορυφή του στρατού και της μοναρχικής αυτής πολιτείας δεν είχε κανένα φραγμό να επιβάλει την εξουσία του. Οι Μακεδόνες σε όλη την επικράτεια απολάμβαναν όλα τα δικαιώματα που θα είχαν αν βρισκόντουσαν στην Μακεδονία, ιδιαίτερα δε το δικαίωμα και η υποχρέωση

Απεικόνιση σε νόμισμα του Πτολεμαίου Φιλάδελφου

της στρατιωτικής υπηρεσίας ανήκε σ' αυτούς κληρονομικά.

Ο Στρατός αποτελείτο από 200.000 πεζούς, 40.000 ιππείς, 300 πολεμιστήριους ελέφαντες 2.000 πολεμικά άρματα και όπλα για τον εξοπλισμό 300.000 ανδρών.

Όλοι οι υπάλληλοι της βασιλικής υπηρεσίας εβαθμολογούντο κατά την μακεδονική τάξιν, με την ανωτάτην αυτής διάκριση τους καλούμενους «συγγενείς» του βασιλέως, όλα δε τα δημόσια αξιώματα είχαν Ελληνικές ονομασίες. Επίσης όλες οι πράξεις των μη Αιγυπτίων εγράφοντο στα Ελληνικά, των δε Αιγυπτίων προσυπογράφονταν δεόντως από Έλληνες..

Οι Πτολεμαίοι επεδίωξαν και επέτυχαν την πνευματική αναγέννηση με την ίδρυση του Μουσείου της Αλεξανδρείας. Το πολυθρύλητο αυτό κατάστημα ίδρυσε ο Πτολεμαίος ο Φιλάδελφος μέσα στα αχανή ανάκτορα της βασιλεύουσας εκείνης πόλης. Το Μουσείον περιελάμβανε βιβλιοθήκη και

πολλά επιστημονικά παραρτήματα, ώστε σήμερα να μπορεί κάλλιστα να ονομαστεί Πανεπιστήμιο και Ακαδημία. Είχε μέρος για κατοικία και συσσίτιο των φιλολόγων, αίθουσες διδασκαλίας και ακροάσεων, καθώς και αίθουσες για τους αντιγραφείς και βιβλιοδέτες.

Την περίφημη βιβλιοθήκη δημιούργησε ο πρώτος των Πτολεμαίων με συνεργάτη τον Δημήτριο τον Φαληρέα, κατεπλούτησε δε αυτήν ο Φιλάδελφος συλλέγοντας βιβλία από όλη την οικουμένη τα οποία αδιάκοπα αντέγραφε στο Μουσείον.

Με την επιμέλειά του έγινε η μετάφραση της Παλαιάς διαθήκης γνωστής και σαν μετάφρασης των Εβδομήκοντα.

Το ίδιο χρονικό διάστημα είχαν έντονη παρουσία στο Μουσείον της Αλεξανδρείας κοντά στον Φιλάδελο, ο Θεόκριτος, ο κατ' εξοχήν αντιπρόσωπος της βουκολικής ποίησης δαπανώντας πλέον από το μισό διάστημα του έτους μακριά από την Σικελία όπου έμενε κοντά στον Ιέρωνα, ξεκινώντας από το 270 μ.Χ.

Οι Καλλίμαχος και Κυρηναιός που έγραψαν γραμματικά, ιστορικά και ποιητικά έργα, ο Απολλώνιος που έγραψε τα «Αργοναυτικά» και αργότερα έγινε και επιστάτης της Βιβλιοθήκης, και βεβαίως ο περιφημότερος των Αλεξανδρινών κριτικών Αρίσταρχος που το όνομά του είναι συνώνυμο με την αυστηρή και δίκαιη κριτική.

Άλλο άξιο προσοχής και μνήμης δημιούργημα που η παρουσία του παρείχε σημαντική ευκολία στη ναυτιλία και το εμπόριο, ήταν ο πρώτος γνωστός στην Ιστορία Φανοφόρος Πύργος, ο οποίος κατασκευάστηκε επί της νήσου Φάρου που βρισκόταν στην είσοδο του λιμένος της Αλεξανδρείας. Το οικοδόμημα αυτό πήρε την ονομασία του από τη νήσο, και ονομάστηκε Πύργος της Φάρου, και από τότε όλοι οι πύργοι της ίδιας χρήσης ακόμη και στις νεώτερες γλώσσες ονομάστηκαν Φάροι.

Η κατασκευή του κράτησε δώδεκα χρόνια έναντι πολύ μεγάλης αμοιβής που έλαβε ο περίφημος Κνίδιος τεχνίτης Σώστρατος του οποίου το όνομα αποθανάτιστηκε με την επιγραφή που έφερε ο

Σχηματική αναπαράσταση του Φάρου της Αλεξάνδρειας και πλοίου της εποχής εκείνης

Φάρος και έλεγε «Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους Θεοίς Σωτήριον υπέρ των πλωιζομένων». Ο πύργος αυτός ο οποίος τόσο πολύ θαυμάστηκε για το μέγεθός του και το κάλλος του, ώστε αργότερα συμπεριελήφθη στα Επτά θαύματα του Κόσμου.

Κτίστηκε από λευκούς λίθους συνδεδεμένους με μόλυβδο επάνω σε απότομο βράχο, ήταν πολυώροφος με ύψος 120 μέτρα, ήταν από τη βάση κατά το ήμισυ τετραγωνικός, έπειτα οκταγωνικός και τέλος κυλινδρικός, στην δε κορυφή του ευρίσκετο αναμμένος φανός, ο οποίος αν θεωρήσουμε αληθή τα λεγόμενα ήταν ορατός την νύχτα από απόσταση 300 σταδίων.

Επί των Πτολεμαίων η ναυπηγική τέχνη

αναπτύχθηκε στο μεγαλύτερο βαθμό τελειότητας της αρχαιότητας. Εκτός του ότι ο στόλος τους αποτελούνταν από 2.000 μικρά πλοία, 1.500 πολεμικές νήες, μεγέθους ημιολίας μέχρι πεντήρους, και 800 χρυσόπρυμνα και χρυσέμβολα για δική τους χρήση, για λόγους καθαρά εγωισμού εντυπωσιασμού και ανταγωνισμού, κατέληξαν να κατασκευάζουν πράγματα που λόγω μέν του μεγέθους τους να καταπλήσσουν, τελικά όμως να είναι παντελώς άχρηστα.

Ο Βασιλεύς των Συρακουσών Ιέρων Β', με τον οποίον ο Πτολεμαίος ο Β' διατηρούσε φιλικές σχέσεις, με την βοήθεια και την επιμέλεια του περιώνυμου Αρχιμήδη κατασκεύασε όχι πλέον πενήτηρη ή επτήρη ή δεκκήρη, οι οποίες τότε ήταν οι μεγαλύτερες εν χρήσει νήες, αλλά εικοσήρη την οποία αφού την φόρτωσε με σιτάρι την εδώρησε στον Βασιλέα της Αιγύπτου.

Ο τέταρτος όμως Πτολεμαίος θέλοντας να υπερτερήσει αυτού του κολοσού κατασκεύασε τεσσαρακοντήρη, δηλαδή το μεγαλύτερο πλοίο που υπήρξε ποτέ στον αρχαίο κόσμο, δηλαδή ένα τέρας σε σχήμα πλοίου, που για να κινηθεί χρειαζόνταν χιλιάδες ναύτες και ερέτες ο δε όγκος του δυσκόλευε

κάθε ελιγμό και κατ' επέκταση το καθιστούσε άχρηστο.

Όλα αυτά τα οποία ήδη αναφέραμε δηλαδή το Μουσείον, ο Φάρος, τα πλοία, προϋπέθεταν ότι οι Πτολεμαίοι είχαν μεγάλους θησαυρούς.

Σύμφωνα με τις μαρτυρίες του Αλεξανδρινού ιστορικού Αππιανού, που ήκμασε στα μέσα του 2ου μ. Χ. αιώνα, υπολόγιζε το αποταμείωμα του Φιλάδελφου σε 740.000 τάλαντα, και παρά το πραγματι μυθικό μέγεθός του, επέμενε ότι ήταν ακριβές γιατί προερχόταν από τις «Βασιλικές αναγραφές». Τον 1ο μ.Χ. αιώνα ο ιστορικός Ιώσηπος βεβαιώνει ότι η Αίγυπτος αριθμούσε 7.500.000 κατοίκους χωρίς να είναι και η καλύτερη περίοδος ακμής της.

Ο Θεόκριτος στο 13^ο ειδύλλιον περιγράφοντας την δύναμη του Φιλάδελφου, καθορίζει τον αριθμό των πόλεων σε 33.333 χωρίς αυτό ν' αποτελεί συμπέρασμα τοπογραφικής εργασίας, αλλά και κατά τον ιστορικό Διόδωρο υπήρχαν επί Πτολεμαίων στην Αίγυπτο πλέον των 30.000 πόλεων. Οι δε θησαυροί τους, συνδυασμός Ανατολικής πολυτέλειας και Ελληνικής τέχνης ήσαν τόσο πολυδάπανοι, ώστε να υπάρχουν τεκμήρια που συνηγορούν στα λεγόμενα του Αππιανού για τα «Βασιλικά αναγραφόμενα».

Το σπουδαιότερο όμως στοιχείο τελικά είναι, ότι οι Πτολεμαίοι κατόρθωσαν να πραγματοποιείται μέσω της Αιγύπτου όλο το συνολικό εμπόριο μεταξύ Ινδικής, Αραβίας, και Αιθιοπίας. Με τα πλοία της να ποντοπορούν από την Αραβία, την Ερυθρά θάλασσα και τον Εύξεινο Πόντο η Αλεξάνδρεια έγινε το μεγαλύτερο τότε κέντρο εμπορίου του γνωστού κόσμου. Αυτό βέβαια και συνετέλεσε σημαντικά στην ευμάρεια και την εύρυθμη λειτουργία του Αιγυπτιακού κράτους.

Αλλ' όσο θαυμάσια και αν ήταν τα έργα που έγιναν στην Αίγυπτο, είναι ανάγκη να ομολογήσουμε ότι οι Σελευκίδες πραγματοποίησαν ένα έργο στους χρόνους εκείνους που επέδρασε περισσότερο στην τύχη του Ελληνισμού. Ούτε οι θησαυροί που συνέλεξαν οι Πτολεμαίοι, ούτε το δικό τους έργο Εξελληνισμού των χωρών της Μεσοποταμίας, της Παρθυσίας και της Αρμενίας μπορεί να συγκριθεί μ' αυτό του Εξελληνισμού της Ιουδαίας.

Στη διάρκεια του 2ου π. Χ. αιώνα οι Ιουδαίοι διατηρούσαν το πατριό πολίτευμά τους πληρώνοντας φόρους στους Βασιλείς της Συρίας. Υπό τον Μεγάλο Αρχιερέα υπήρχε στην Ιερουσαλήμ το «Συνέδριο των Πρεσβυτέρων» το οποίο και αποφάσιζε για όλες τις σπουδαίες υποθέσεις.

Εν τω μεταξύ όμως ο εξελληνισμός είχε αρχίσει να επιδρά θετικά στις νεώτερες γενιές των Ισραηλιτών, ώστε με την πάροδο των χρόνων να δημιουργηθεί μια μερίδα η οποία ήταν προσφιλής στα Ελληνικά ήθη και αυτή να αρχίζει να αντιπολιτεύεται τους θερμότερους ζηλωτές του πατρίου θρησκευματος και πολιτεύματος. Τελικά η νεωτερίζουσα αυτή μερίδα κατόρθωσε να καταλάβει και το Αρχιερατικό αξίωμα. Ύστερα από λίγο ο Βασιλεύς Αντίοχος Δ' ο Επιφανής απαίτησε να διορίζει αυτός τον Αρχιερέα των Ιουδαίων.

Μετά από λίγο χρονικό διάστημα και με σκοπό

την επιβολή της απαίτησης του κυριεύει την Ιερουσαλήμ το 170 π.Χ. καταλαμβάνει τον Ναό καίει τα Ιερά βιβλία και ζητάει πλέον την επιβολή του ελληνικού θρησκευματος στους Ιουδαίους. Περίεργος είναι ο τρόπος του εξελληνισμού της χώρας που περιγράφεται από τους Ιουδαίους στο 2ο βιβλίο των Μακκαβαίων τον οποίο επεχείρησαν να εκτελέσουν οι Ελληνίζοντες εγχώριοι με τη σύμπραξη των Σελευκιδών.

Λέγει το κείμενο: «Μεταλλάξαντος δε τον βίον Σελεύκου και παραλαβόντος την βασιλείαν Αντιόχου του προσαγορευθέντος Επιφανούς, υπενόθευσε Ιάσων ο αδελφός Ονίου την αρχιερωσύνην, επαγγειλάμενος τω βασιλεί δι' εντεύξεως αργυρίου τάλαντα εξήκοντα προς τοις τριακοσίοις και προσόδου τινός άλλης τάλαντα ογδοήκοντα. Προς δε τούτοις υποσχενίτο και έτερα διαγράφειν πεντήκοντα προς τοις εκατόν, εάν συγχωρηθεί δια της εξουσίας αυτού, γυμνάσιον και εφηβίαν αυτώ συστήσασθαι, και τους εν Ιεροσολύμοις Αντιοχείς αναγράψαι. Επινεύσαντος δε του βασιλέως και της αρχής κρατήσας **ευθέως προς τον ελληνικόν χαρακτήρα τους ομοφύλους μετέστησε**».

Αφού η συνέχεια του κειμένου αναφέρεται στην επιβολή της αλλαγής συνθηκών παιδείας και θρησκείας με αυτές των Ελλήνων, καταλήγει. «Μετ' ου πολύν δε χρόνον εξαπέστειλεν ο βασιλεύς γέροντα Αθηναίον, αναγκάζειν τους Ιουδαίους μεταβαίνειν απο των πατρίων νόμων και τοις του Θεού νόμοις μη πολιτεύεσθαι. Μολύναι δε τον εν Ιεροσολύμοις ναόν, και προσονομάσαι Διός Ολυμπίου και τον εν Γαριζείν, καθώς ετύγχανον οι τον τόπον οικούντες Διός Ξενίου».

Το καταπιεστικό αυτό πολίτευμα προκάλεσε τη σοβαρή αντίσταση των Ιουδαίων αρχής γενομένης από τον Ματθαία το 167 π. Χ. του Ιερατικού γένους των Ασαμωναίων ή Μακκαβαίων, εξακολούθησαν δε και συνέχισαν οι πέντε γιοί του των οποίων ο πλέον επιφανής αναδείχθηκε ο Ιούδας ο Μακκαβαίος. Μετά απο πάλη τριών ετών οι Ιουδαίοι αναγκάζονται να υποκύψουν στον υιό και διάδοχο του Αντίοχου Δ' τον Αντίοχο Ε' τον Ευπάτορα. Και ναι μεν συνομολογήθηκαν συνθήκες οι οποίες περιελάμβαναν ότι επιτρεπόταν σε αυτούς «του πορεύεσθαι τοις νομίμοις αυτών ως πρότερον» στην πραγματικότητα όμως στην Ιερουσαλήμ πάλι επικρατούσε η Ελληνίζουσα πλευρά όπου τώρα ανέλαβε δραστηριότητες και ο στρατηγός του βασιλέως.

Η πλευρά των Μακκαβαίων έντονα δυσαρεστημένη ζητούσε αφορμή για επανάληψη των

εχθροπραξιών, στέλνοντας προς τούτο πρεσβείες στη Ρώμη «στήσαι αυτής φιλίαν και συμμαχίαν και άραι τον ζυγόν αυτών, οτι είδον **την βασιλείαν των Ελλήνων** καταδουλουμένους τον Ισραήλ δουλείαν». Πώς εδώ να μην παρατηρήσουμε ότι τα Ασιανά έθνη, ονομάζουν βασιλεία των Ελλήνων την Βασιλεία των Σελευκιδών, και «μετάθεσιν εις τα Ελληνικά» ονομάζουν την αποδοχή του Ελληνικού βίου στην Αντιόχεια, μερικοί δε απο τους νεώτερους να δηλώνουν αντιστεκόμενοι στο «μεταβαίνειν ευθέως προς τον Ελληνικόν χαρακτήρα» ότι οι διάδοχοι του Αλεξάνδρου καμιά σχέση δεν είχαν με τους Έλληνες, ούτε και ο βίος τους πρέπει να καλείται Ελληνικός;

Ο αγώνας των Ιουδαίων επαναλαμβάνεται πάλι επί βασιλέως Δημητρίου Α' και Αλεξάνδρου Α', στην αρχή μεν αναδεικνύεται νικητής ο Ιούδας ο Μακκαβαίος το 160π.Χ. όμως υφίσταται ήττα και καταπίπτει, η δε Ιουδαία καταλαμβάνεται και δαμάζεται από τους Έλληνες με την κατασκευή πολλών φρουρίων και παραλαβή ομήρων. Αλλά μέσα από διάφορες συγκυρίες δημιουργείται και πάλι ευνοϊκή γι' αυτούς περίσταση. Στη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου μεταξύ Δημητρίου Α' και Αλεξάνδρου Α', με σκοπό και οι δυο να προσεταιρισθούν σαν σύμμαχο τον αδελφό και διάδοχο του Ιούδα Ιωνάθαν, άρχισαν προσφορές και παραχωρήσεις προς αυτόν. Μετά την ήττα του Δημήτριου ο Αλέξανδρος κατήντησε να αναγράψει αυτόν μεταξύ «των πρώτων φίλων» και να τον αναγορεύσει «Στρατηγό και Μεριδιάρχη της Ιουδαίας».

Αλλά ούτε σ' αυτό αρκέστηκαν οι Μακκαβαίοι. Επωφελούμενοι από τις συνεχείς επαναστάσεις της Συριακής βασιλείας, έγιναν επί του Ιωνάθαν και του διαδόχου αυτού Σίμωνα κύριοι της Φοινίκης και σχεδόν ανεξάρτητοι ηγεμόνες. Αξίζει όμως να σημειωθεί ότι όσο οι Μακκαβαίοι ενισχύοντο τόσο και εξελληνίζοντο, γιατί με σκοπό την επιτυχή καταπολέμηση του Ελληνισμού, αναγκάζονταν να δανείζονται τη στρατιωτική οργάνωση, τη διοίκηση, τον τρόπο των διπλωματικών διαπραγματεύσεων, το νομισματικό σύστημα, ώστε επι Σίμωνα ο δημόσιος και ιδιωτικός τους βίος να έχει αναπλασθεί επι τω Ελληνικότερον.

Αυτή η επικράτηση του Ελληνισμού δεν σταμάτησε να προάγεται ούτε και επί των διαδόχων του, του γιού του Ιωάννη Υρκανού που βασίλευσε μέχρι το 107π.Χ. ακόμη δε και επί Αριστόβουλου γιού του Υρκανού ο οποίος τον διαδέχθηκε στο βασιλικό αξίωμα αλλά πέθανε το 106 π.Χ. Στη συ-

νήχεια ο αδελφός του Αριστόβουλου Αλέξανδρος Ιανναίου ο οποίος εβασίλευσε μέχρι το 79π.Χ. και επεξέτεινε περισσότερο από κάθε άλλον το Ιουδαϊκό κράτος, δεν κατέστη δυνατόν να διατηρήσει τις παραδόσεις του αρχαίου και γνησίου Ιουδαίου. Ο Αλέξανδρος Ιανναίου στηρίχθηκε σε μισθοφόρους, ώστε απομακρυνθείς από τα πάτρια ήθη και έθιμα, να προκαλέσει εναντίον του επανάσταση από τους πιστούς Φαρισαίους, την οποίαν κατάφερε να καταστείλει μόνο με ξένη βοήθεια.

Οι ηγεμόνες λοιπόν αυτοί της Ιουδαίας, επωφελούμενοι από τις συνεχείς έριδες των τελευταίων ασθενών διαδόχων του μεγάλου Σελεύκου, και μαζί με τη συνδρομή που έπαιρναν από τους Ρωμαίους, οι οποίοι και τους στήριζαν στη διαμάχη τους κατά των βασιλέων της Συρίας, τελικά απέβαλαν μεν την Ελληνική κυριαρχία ταυτόχρονα δε απέβαλαν και τον Ιουδαϊσμό. Ο βασιλεύς Ηρώδης λίγο μετά κτίζει στην Ιερουσαλήμ παλαίστρα, θέατρο και αμφιθέατρο, και κάθε τέσσερα χρόνια κάνει αγώνες και εξελληνίζεται εντελώς. Το 64π.Χ. ο Πομπηϊός νικά τον Αντίοχο ΙΑ' και η Συρία γίνεται Ρωμαϊκή επαρχία. Ο Αντίοχος περιορίζεται στην Κομμαγηνή, και όταν το 57π.Χ. δολοφονείται και ο τελευταίος των Σελευκιδών, ο Σέλευκος του Κυβισσάκτου, εξέλιπε και το τελευταίο αυτό υπόλειμμα της άλλοτε αχανούς ηγεμονίας των Σελευκιδών και των Αντιόχων.

Σε σύντομο χρονικό διάστημα την ίδια τύχη είχε και η Αίγυπτος, η οποία ήδη είχε υποταχθεί στις θελήσεις της Ρώμης, αλλά το 30π.Χ. γίνεται πλέον Ρωμαϊκή επαρχία επί αυτοκράτορος Αυγούστου και μετά τον θάνατο του Πτολεμαίου ΙΒ' και της αδελφής του Κλεοπάτρας. Μετά από αυτά τα γεγονότα υπέκυψαν όλα τα Ελληνικά κράτη της Ανατολής. **Αλλ' εάν ο Ελληνισμός της Ανατολής έχασε τον 1ο π.Χ. αιώνα την πολιτική του αυτοτέλεια, ο εθνικός του βίος δεν κατεβλήθη από την ξενική αυτή δυναστεία. Ηττήθηκε πολλές φορές στα πεδία της μάχης από τις Ρωμαϊκές λεγεώνες, στο ηθικό όμως πεδίο της κοινωνικής δράσης δεν έπαψε να είναι νικηφόρος και στη Συρία και στην Αίγυπτο και στη Μικρά Ασία. Ο Ρωμαϊσμός ουδέποτε κατόρθωσε στην Ανατολή απ' ότι κατόρθωσε ο Ελληνισμός, ουδέποτε μετέδωσε στους λαούς των χωρών αυτών την γλώσσα τα ήθη και τον χαρακτήρα το**

Στην Ανατολή υπήρξε μόνο κυβέρνηση Λατινική, η οποία τελικά εξελληνίστηκε και αυτή, διότι στα ερείπια του Ανατολικού Ρω-

μαϊκού κράτους, και σε κάθε άλλο μικρό κράτος που δημιουργήθηκε, οι νόμοι, βασιλείς, άρχοντες, και υπήκοοι, διατυπώνονταν και μιλούσαν όλο και περισσότερο την Ελληνική γλώσσα.

Η επικράτηση αυτή του Ελληνισμού είχε σαν βασικό παράγοντα, ότι, ο μετά από λίγο εμφανισθείς στο προσκήνιο Χριστιανισμός, ταύτισε την τύχη του στην Ανατολή μαζί με τον Ελληνισμό, του οποίου ήδη ή επιτυχής διάδοση είχε προ πολλού προηγηθεί και επιτευχθεί. Με τα κτίσματα και τα νομοθετήματα των διαδόχων του Μεγάλου Αλεξάνδρου, η Ελληνική ήταν η γλώσσα της κυβέρνησης, των γραμμάτων, του εμπορίου, και όλων γενικά των ζωτικότερων κοινωνικών σχέσεων, ώστε αυτή να αποτελέσει και το μέσον με το οποίο κηρύχθηκε το Ευαγγέλιο, έγραψαν και μίλησαν οι Αποστόλοι και οι πατέρες της Εκκλησίας, όρισαν και νομοθέτησαν οι Οικουμενικάί σύνοδοι. **Αναφέροντας λοιπόν όλα αυτά τα ανωτέρω θαυμάσια πράγματα που παρήγαγε ο Ελληνισμός βεβαίως και δεν υπονοούμε ότι παρήγαγε και τον Χριστιανισμό.**

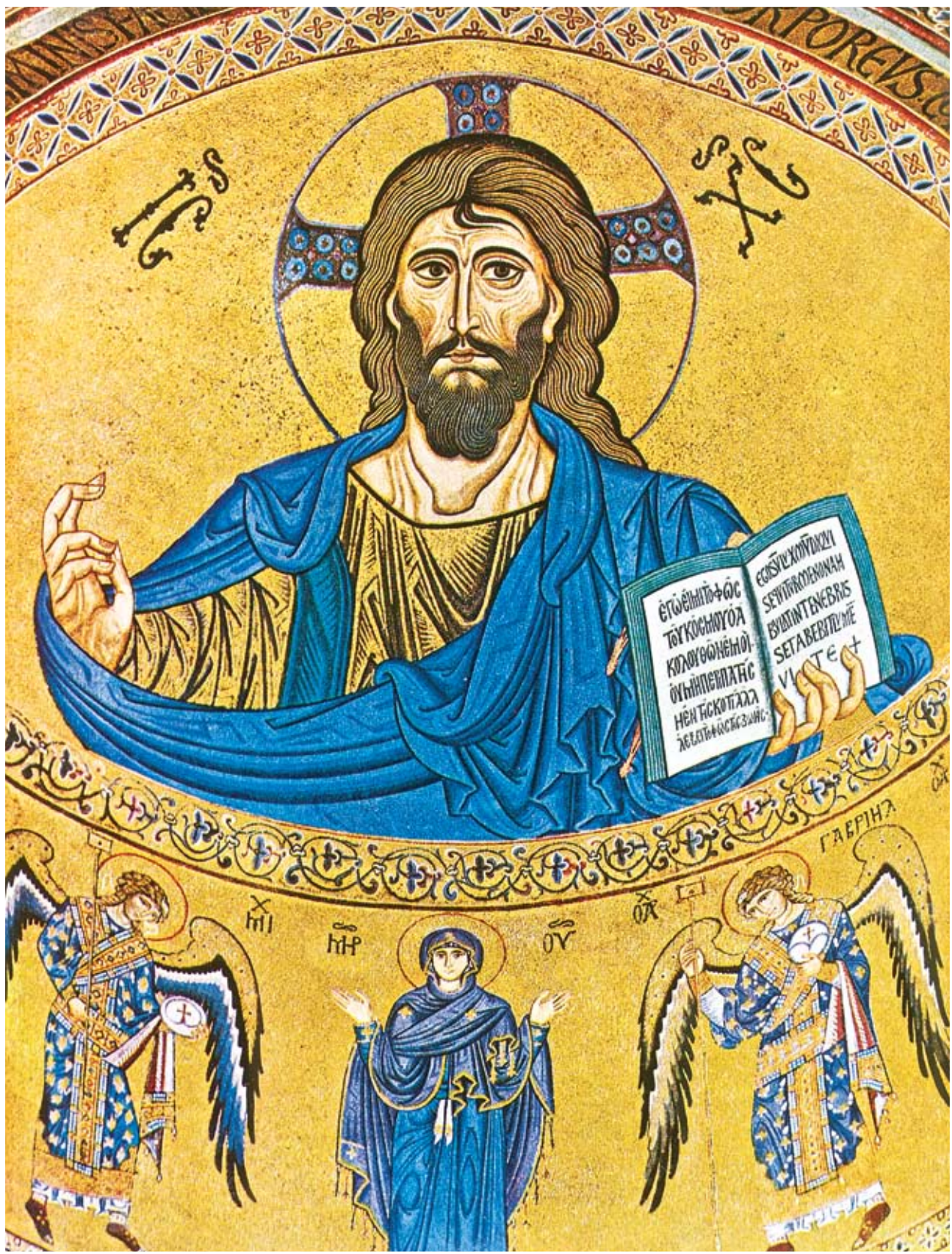
Η αποκαλυφθείσα Αλήθεια υπό του Σωτήρος υπήρξε έργο υπεράνθρωπο, ο δε διαδοθείς στην Ανατολή Ελληνισμός με τη θρησκευτική συγχώνευση και σύνθεση που επέφερε σε όλους τους λαούς βοήθησε απλά το έργο της Θείας Πρόνοιας προπαρασκευάζοντας τα πλήθη στην κατανόησή Του μετά από λίγο, κηρυχθέντος από το Ευαγγέλιο Ενός και μόνο Θεού. Το ότι προηγήθηκε όμως ο εξελληνισμός κατά πολύ και έγκαιρα προσέφερε την ουσιαστικότερη βοήθεια από κάθε άλλο παράγοντα σε αυτήν. Κανείς δεν μπορεί βέβαια να αρνηθεί την μεγαλοφυΐα του Αλεξάνδρου, την επιτηδειότητα και την επιμονή των διαδόχων του, ποιός όμως δεν θα συμφωνούσε ότι ο Αλέξανδρος και οι Διάδοχοί του έφεραν σε πέρας χωρίς να το γνωρίζουν την πραγμάτωση μιας άνωθεν εντολής, χωρίς την ύπαρξη της οποίας είναι αδύνατο να εξηγηθούν όλες οι περιπέτειες του ιστορικού αυτού δράματος.

Είναι πράγματι άξιο παρατήρησης. Μετά το θάνατο του μεγάλου Αλεξάνδρου επέρχεται σοβαρή αναστάτωση και σύγκρουση, σε πρόσωπα, χώρες, συμφέροντα περιστάσεις, και παρ' όλα αυτά μέσα από τις όποιες φοβερές ανωμαλίες το έργο της διάδοσης του Ελληνισμού δεν σταματάει να διεξάγεται.

Η Ευρώπη χωρίζεται από την Ασία και την Αίγυπτο, η Μακεδονία βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με κράτη που αυτή δημιούργησε, αυτά τα κράτη αλληλοσυγκρούονται, οι Πτολεμαίοι πολεμούν τους Σελευκίδες, οι δε Σελευκίδες τους δυνάστες της Μικράς Ασίας, μερικοί δε από αυτούς είναι βάρβαροι ή ιθαγενείς χωρίς καμιά Ελληνική καταγωγή. Το έργο του μεγάλου Αλεξάνδρου δίνει την εικόνα ολοκληρωτικής κατάρρευσης, αλλά στο φαινόμενο αυτό ναυάγιο εξακολουθεί να επιπλέει και να επιμένει, κάνοντας θρίαμβο η ιδέα της διάδοσης του Ελληνισμού ακόμη και σ' αυτούς τους δυνάστες.

Πώς λοιπόν να μην παρατηρήσει κανείς τον «δάκτυλον» της Πρόνοιας σε αυτές τις περιπέτειες και καταστάσεις όταν έχει την δυνατότητα πλέον να μελετήσει τα αποτελέσματά τους; Ας φανταστούμε λοιπόν ποιές δυσκολίες θα αντιμετώπιζε η διάδοση του Χριστιανισμού αν δεν είχε προηγηθεί έγκαιρα η διάδοση του Ελληνισμού. Το Ευαγγέλιο θα είχε κηρυχθεί στην Εβραϊκή γλώσσα που ήταν ακατάληπτη σε πολλούς ακόμα και στην Ιουδαία, αλλά και στη Συρία τη Μεσοποταμία, την Αίγυπτο, τη Μικρά Ασία, τη Θράκη και την Ελλάδα, επικρατούσαν εγχώριοι διάλεκτοι στις οποίες έπρεπε να μεταφραστεί αντίστοιχα ο λόγος του Θεού. Κι' αυτό ακόμη δεν αρκούσε το Ευαγγέλιο δεν χρειαζόταν μόνο κήρυγμα αλλά και ερμηνεία, και βεβαίως επιτήδεια γλώσσα να εξηγήσει και να αναπτύξει τις υψηλές έννοιες και αλήθειες του νέου Θρησκευματος, γλώσσα τέλεια, ταχτικότατη, φιλολογική που χωρίς αυτή δεν θα ήταν εφικτή η θαυμάσια αυτού επικράτηση.

Δηλαδή η διάδοση του Ελληνισμού δεν προσέδωσε μόνο στο νέο Θρήσκευμα την απαραίτητη για την επιτυχία του ενότητα γλώσσας, αλλά έδωσε σ' αυτό το τελειότερο των γλωσσικών οργάνων απ' όσα ο Θεός είχε χαρίσει στον άνθρωπο. Μέγιστο λοιπόν το «θαυματοουργηθέν» έργο από την Πρόνοια. Μέγιστο το από τους ανθρώπους «διαπραχθέν» γεγονός, η διάδοση του Ελληνισμού στην Ανατολή. Μέγιστο το «επιτελεσθέν» για όλη την Ιστορία της ανθρωπότητας. Μέγιστο όμως για «τύχη αγαθή» του Ελληνικού Έθνους, γιατί η μετέπειτα συνολικά, ηθική, διανοητική, και κοινωνική του κατάσταση είναι απόρροια αυτού του γεγονότος. ■

Ο Παντοκράτορας στην κόγχη του Ιερού Βήματος (1192μ.Χ.). Ναός Παναγίας στα Λαγουδερά (Κύπρος)